

't Ezelsvel

Postiljon van de Vlaamse Academici - Regio Brugge

Nr. 153 - November '25 (Memoires van een taalman)

Het belang van Pieter Bas

Hugo Brouckaert
hugo.brouckaert@skynet.be

Aan Bv's wordt soms gevraagd welke lectuur hun het meest is bijgebleven. Op die vraag volgt dan dikwijls een antwoord dat verwijst naar een Duitse filosoof, een Franse socioloog of een romanschrijver van zwaarmoedige strekking. Kortom, het soort boeken dat men moet hebben. (Ik schreef bijna 'gelezen hebben'!) Mij wordt niets gevraagd, maar mijn keuze valt op *De memoires of gedenkschriften van minister Pieter Bas*, een boekje van Godfried Bomans. Dat behoeft allicht enige verklaring,

Het alom geprezen jeugdboek van mijn lager onderwijs was *De Witte* van Ernest Claes, destijds de topper van de jongensboeken, iets wat ik nooit begrepen heb. Een jongensboek was het in elk geval. Het enige vrouwelijke personage was de bazige moeder. De Witte had broers maar geen zussen - ik had er drie - en het hele boek bestond uit een aantal kwajongensstreken zoals die overal door kwajongens worden uitgehaald.

De dialogen waren voor een West-Vlaming in een vreemdsoortig taaltje gesteld ("ik koom ommes!"). Dat bleek achteraf het Hagelands te zijn, waarin ook woorden en uitdrukkingen voorkwamen als bunselen, uitschoren, fikkelen, uitleipen, klabodderen, vertuikelen en tjibbelen. Voeg daar nog de moos aan toe, de falievouwer, een groezementige priggel en adjectieven als vlumbaardig, doezig en weeps. Men had me net zo goed een boek in het Sanskriet kunnen voorleggen.

Toen kwam de humanioratijd en de kennismaking met Stijn Streuvels. Enig uitzicht op verbetering was er niet. Waar de natuurbeschrijvingen bij Claes beperkt bleven tot hommels die gonsden rond appelbloesems, had Streuvels bij het begin van zijn verhalen behoorlijk wat pagina's nodig om de zware luchten van Zuid-West-Vlaanderen te beschrijven met een woordenschat die ook de gemiddelde West-Vlaming van halfweg de vorige eeuw nauwelijks begreep. Geen literatuur om jongelingen de liefde voor de schone letteren bij te brengen.

Geen kwaad woord over Streuvels anders. “Het leven en de dood in de ast” is een meesterlijke novelle en bevat een van de mooiste vergelijkingen uit de Nederlandse letteren: verlegen kijken als een schijtende hond.

Als een donderslag bij heldere hemel - om even Streuvels te resumeren - verscheen toen een leraar Nederlands ten tonele, die in het laatste kwartier van een saaie lesdag een stukje voorlas over een student die zich op een mondeling examen voorbereidt met door medestudenten aangevoerde kwakzalvermiddeltjes en die uiteindelijk slaagt door zich te concentreren op een vliegje in het examenlokaal. Het was een fragment uit Pieter Bas. Ik was overrompeld.

Mijn status van internaat leerling en de steile opgang in de jaren vijftig en zestig van goedkope pocketuitgaven, een geschenk uit de hemel voor een armlastige kotstudent, deden de rest. Tijd zat om te lezen, de beste methode om te leren schrijven. Bomans bracht me ook tot de lectuur van Dickens, door zijn vertaling van *The Pickwick papers*. Een aantal van mijn studiegenoten in de germanistiek - onder wie Herman De Coninck - waren eveneens Bomansfans. We hadden het onder elkaar over “het verbindend principe”, een voorbeeld van inhoudsloze geleerddeinerij uit Pieter Bas. Een studenten kroeg naast een Leuvense collegelokaal was voor ons “het belendend perceel”, naar een hilarisch verhaal uit *Kopstukken* over een brandweerkapitein.

Bomans schreef geen wereldliteratuur. Hij was in de eerste plaats stukjesschrijver en een ster in humoristische radio- en televisieprogramma's. Zijn populariteit was dan ook omgekeerd evenredig met de waardering die hij kreeg van critici en academici. Hij was echter een groot stilist met een ongemeen rijk en enigszins archaïserend woordgebruik, tot nut van een hele generatie jongeren.

Bomans is nu bijna vergeten, maar mijn Pieter Bas, in een uitgave van 1952, heb ik nog: beduimeld, verkleurd, bijna losbladig geworden en blijvend gekoesterd.